Influenţa poeziei populare române
din secolul al XVI-lea asupra lui Balassa Bálint.

I.

Am de gând să vorbesc pe scurt despre cea mai veche legătură reală dintre literatura română şi cea ungurească. Esenţa şi ramurile acestei legături, în ce priveşte literatura maghiară şi cea mondială, au fost scoase mai de mult la iveală de cercetătorii literaturii maghiare. Sintetizarea acestor rezultate însă poate da nişte puncte de îndreptare pentru cei ce cercetează cântecele poporale române. Ea poate să ne mai dea nişte puncte de vedere pentru aflarea a două poezii populare române din secolul al XVI-lea şi pe această bază ea ne poate servi ca orientare pentru cunoaşterea particularităţilor de ritm şi de cuprins ale vechii poezii populare române. Cu toate că fapta, din care se pot face deducerile, nu e prea bogată în amănunte, ea e totuşi însemnată şi interesantă.

Este în deobşte cunoscut că în toate veacurile şi în toate literaturile cel mai mare poet este *poporul*. El îşi produce cu cea mai neţărmurită bogăţie alcătuirile sale de cele mai variate genuri, care pentru lumea de gândiri şi de simţiri a fiecărui popor sânt de cel mai hotărîtor interes. Aceste produse populare reoglindesc foarte fidel ideile şi sufletul poporului, fiind totdeodată şi un izvor nesecat pentru poezia cultă. In ziua de azi se ştie că *Herder* şi tovarăşii lui au fost bine orientaţi cu privire la însemnătatea pe care o are poezia populară în istoria artelor. Ideea de a se aprecià arta populară în literatura ungurească s'a ivit pe la sfârşitul seçolului al XVIII-lea. De atunci, pe de o parte s'au cules produsele poeziei populare maghiare, pe de alta formulele şi cuprinsul ei au fost imitate de poeţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

Kölcsey, unul din cei mai distinşi scriitori din întâia jumătate a secolului al XIX-lea, a scris mai multe din poeziile lui după câte o poezie poporală. In jurul lui şi după dânsul mulţi au pornit pe această cale. Încoronarea acestei direcţii o face poezia lui *Petőfi*. El este cel mai aproape de popor, totdeodată însă şi liricul cel mai artistic al literaturii ungureşti. Dânsul s'a scoborît până la cele mai profunde păturí ale mării sufletului popular, nu pentru ca să rămână acolo, ci ca să scoată la iveală mărgăritare preţioase şi să le aşeze ca nestemate ale poeziei populare pe masa literaturei mondiale, poleindu-le cu strălucirea unui geniu admirabil, ca să fie tuturor o desfătare şi o întremare sufletească pe vecie.

Poporul este cel mai mare poet, poetul *vecinic*. Proporţional însă, nu cunoaştem decât o parte prea neînsemnată a poeziei populare. Câte poezii şi poezioare nu răsar pe zi ce trece şi cât de restrâns e numărul celor ce pot fi însemnate de cei care se ocupă cu literatura şi etnografia, stabilindu-se şi făcându-se astfel cunoscute pentru naţiunea întreagă. Culegerea sistematică a produselor poeziei poporale maghiare are un trecut de 80 de ani. Mai întâiu Societatea *Kisfaludy*, pe urmă cea etnografică (Magyar Néprajzi Társaság) şi organizaţia din sânul ei: Folklor-fellows, precum şi mulţi strângători au cules cu o râvnă deosebită nu numai produsele poeziei populare maghiare, ci în general şi pe ale altor popoare de pe teritoriul statului maghiar de odinioară. Din această pornire generoasă a răsărit şi acea mare colecţie a cântecelor populare româneşti din Bihor, care s'a făcut împreună cu text şi note muzicale, de vestitul compozitor maghiar: Béla *Bartók* şi care a fost primită foarte călduros şi de specialişti [1].

Dar cunoştinţele noastre cu privire la produsele poeziei populare, cu toată râvna depusă pentru cercetarea lor, sânt încă defectuoase. In ce priveşte cronologia acestor produse, cunoştinţele noastre sânt şi mai reduse. Produsul poeziei populare însemnat azi, când s'a înjghebat el? Azi ori înainte de veacuri?

[1] *Cântece populare româneşti din comitatul Bihor* (Ungaria). *Chansons populaires roumaines du departement Bihor*. Culese şi adnotate de Béla Bartók, profesor la academia regală de muzică din Budapesta. Bucureşti, 1913, pp. XXII + 360. Ed. Academia Română. Mai departe: *Cântece populare*

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

Fiindcă ambele cazuri sânt cu putinţă. Şi cu cât e mai vechiu un astfel de produs, cu atât mai preţioase concluzii pot fi trase din el pentru istoria literaturii. Stabilirea cronologiei e o sarcină extrem de grea. Nu se iveşte decât foarte rar în text vreun nume istoric ori vreo dată din istoria culturală care să ne servească de indiciu pentru această stabilire.

II.

Cele două fapte, asupra cărora am să insist, sânt din secolul al XVI-lea şi ne indică urmele a două cântece populare româneşti, a căror urmărire mai de aproape o poate face numai filologia română.

Aceste urme se ivesc în poezia baronului Bálint *Balassa*.

Valentin Balassa (1551—1594) este unul din cei mai mari artişti ai lirei maghiare nu numai din secolul al XVI-lea, ci din toate vremurile. Alcătuiri artistice de felul cântecelor lui vitejeşti, religioase şi de iubire nu se ivesc decât aproape cu două sute şi cinzeci de ani mai târziu. In cariera lui se întrunesc şi se perindează contraste admirabil de îndrăzneţe şi ciudat de stranii. Se naşte în serviciul lui Apollon, trăeşte în al zeiţei Venus şi-şi sfârseşte zilele în slujba lui Mars. Voinic pe sprânceană, ales poet din mila lui Dumnezeu, ostaş apărător de hotare şi cavaler pribeag; patriot însufleţit şi aventurier neobosit, care-şi iubeşte nemărginit patria şi totuşi îşi caută un adăpost în afară de graniţile ei. El aveà să fie orişiunde un admirator înflăcărat al femeilor şi o jertfă a lor; iubitor schimbăcios şi totuşi statornic, se închină mai totdeauna iubirii şi se prăpădeşte din cauza ei; fluturatic turburător şi distrugător de căsătorii, îşi otrăveşte viaţa tocmai prin căsătoria sa proprie; stăpân mândru de cetăţi, chefliu, buclucaş şi tovarăş vesel, gata oricând de a da piept cu primejdiile, dar şi de a ciocni şi închină cu păharele, pe unde trece, bucuria, cântecul şi florile îi răsar în cale, dar învinuirile, plânsetele, şi jeluirile rămân pe urma lui [1].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] V. Széchy Károly, *Báró Balassa Bálint* (Vol. I, p. 5—6 din seria Magyar Remekirok). In afară de acest studiu mai scurt, viaţa lui Balassa a fost scrisă în două biografii amănunţite; una s'a scris de *Szilády Áron* ca introducere la ediţia critică a tuturor scrierilor lui Balassa (1879) şi s'a editat de Societatea Istorică Ungurească. Biografia cealaltă, adăogată pe baza unor date nouă, a fost scrisă de *Erdélyi Pál*: Balassa Bálint, 1899; a apărut în seria numită: Biografii istorice maghiare. (Magyar Történeti

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

In buchetul colorat al poeziei lui Balassa sânt foarte gingaşe şi vioaie *„cântecele lui de floare"*, precum se numeau produsele poeziei de iubire în secolul XVI, şi în general în toată literatura maghiară veche. Cântecele de floare ale lui Balassa nu s'au tipărit decât în 1879, fiindcă concepţia religioasă din secolul al XVI-lea le-a desconsiderat, ba le-a şi persecutat. In manuscris însă au fost cunoscute de toată maghiarimea.

In cuprinsul şi stilul poeziilor sale se ivesc de multe ori particularităţile internaţionale ale poeziei din secolul al XV-lea şi al XVI-lea. Poezia lui de iubire are şi ea un caracter de curtenire, scopul fiindu-i de a înrâuri asupra damei adorate, de a o cuceri. Mijloacele de cucerire sânt: pe de o parte, preamărirea frumuseţilor iubitei (versuri de complimente), pe de alta, provocarea compătimirii ei prin scoaterea la iveală a dorurilor şi suferinţelor îndurate de îndrăgostit. Concepţia literară de pe atunci nu numai că admiteà *împrumuturile literare,* ci dimpotrivă, autorii înşişi se făleau arătând că lucrările lor s'au compus din operele vreunui scriitor îndeobşte cunoscut. Astfel îşi arată şi Balassa izvoarele lui care sânt I. Regnart, Fulgosius, Angerianus, Marullus, Aeneas Sylvius, Propertius, Ovidius . . . Afară de aceştia el îşi mai ia motivele din cântece poporale germane, croate, turceşti şi *româneşti.*

Este de însemnat că aceste multiple influenţe streine sânt nemijlocite şi nu luate din a doua mână. Educatorul lui a fost unul din cei mai aleşi reformatori ai secolului al XVI-lea: *Bornemissza Péter.* El şi cu blânda mamă a lui Balassa au sădit în inima poetului germenii religiei mângâietoare şi toate cunoştinţele pe cari trebuià să le aibă un vlăstar de aristocrat, din domeniul teologiei, dreptului şi al moralei. De aici şi-a câştigat Balassa elementele humanistice de provenienţă clasică ale culturii sale, cunoştinţele sale de teologie şi crezul lui pozitiv. A mai cunoscut temeinic şi literatura italiană, germană, polonă şi turcească, şi aceste limbi le-a vorbit. Pe cea germană şi latină şi le-a însuşit în casa părintească. Iar pe celelalte: italiană, turcească, polonă şi croată, în cetăţile de pe la graniţe, în toiul luptelor. Secolul în care a trăit el e veacul cuceririi turceşti, în vremea când Soliman II Biruitorul a subjugat o parte însemnată a Ungariei de atunci. Oştirile lui trufaşe au primejduit necontenit viaţa şi averea populaţiei creştine umplând-o de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

groază. Nu ciocnirile mari, decizive au fost periculoase, ci tocmai aceste hărţuieli de pradă. Din cauza pustiirilor şi prădărilor turceşti, s'au înfiinţat cetăţile şi miliţia pe la hotare. În cetăţile acestea a stat o oaste de lefegii din cele mai diferite naţiuni, într'o nepregetată luptă, gata oricând, contra Turcilor. Balassa, din scurta lui viaţă, a petrecut relativ mult într'o astfel de cetate (în Eger).

Aci s'a deprins Balassa cu viaţa voinicească, aci şi-a însuşit, măcar în parte, şi limbile şi cântecele amintite.

Dar unde şi-a însuşit limba română, unde a avut prilejul de a cunoaşte poezia română?

Aci în Ardeal, unde ajunsese ca prizonier de războiu al lui Ştefan Báthori, împotriva căruia luptase, cu armatele lui Gáspár Békés.

Ştefan Báthori şi-a răzbunat aspru asupra aristocraţilor din Ardeal, care s'au ridicat împotriva lui, dar cu voinicul nostru, care se alesese cu o rană grea, a fost blând şi l-a luat la curtea sa, l-a ţinut în jurul său la Alba-Iulia şi la Mediaş. Bunăvoinţa principelui şi tratamentul bun i-au vindecat repede durerea trupească, şi tot repede se vindecă şi de rana unei iubiri nefericite. Cele mai frumoase femei ale Ardealului: Iudita *Bebek*, Catarina *Morgai*, Barbora *Csáky*, soţia lui Cr. Hagymásy, Cristina *Sanyiki* şi o anume Susana îl atrăgeau pe Balassa, care ca un fluture nestatornic, a zburat de la una la alta. O parte din iubirile lui a turnat-o în poeziile-i gingaşe, din cari mai multe s'au înjghebat în Ardeal, deşi şederea lui aci s'a terminat în cursul anului următor 1576. In acest an, Şt. Báthori a fost ales rege de către Poloni. I-a urmat pe tronul Ardealului fratele său mai bătrân, Cristofor. Balassa a fost trimis, ori mai bine zis, trecut pe ascuns de noul principe la Cracovia, ca să fie la adăpost de Turci. Balassa s'a gândit cu plăcere timp de mai mulţi ani după aceasta la Ardeal şi odată a mai şi fost pe acolo „pentru cai iuţi la fugă“[1].

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aci, în Ardeal, în prizonieratu-i liber, şi-a însuşit Balassa, cu receptivitatea geniului, limba românească şi aci a cunoscut şi cântecul popular românesc, din care împrumută motivele a două poezii.

[1] V. despre aceasta, Kristóf György, *Balassa Bálint Erdélyben.* (Ellenzék 30 Aprilie 1922)

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

Una din ele este cea de supt nr. XXIX (p. 49, în ediţia lui Szilády).

În această poezie, poetul îşi plânge soarta nefericită de a trăi singur, ca un copac de pe câmpia întinsă. Pe acesta soarele îl seacă şi-l istoveşte de puteri, iar pe dânsul, iubirea. Ciripitul rândunelelor în faptul zilei îi deşteaptă iubirea cea arzătoare, amintindu-i de iubita lui; ar dorì să o vadă, să stea de vorbă cu ea. Aceasta însă nu-i stă în puteri, căci, din cauza pizmaşilor săi, nu se poate apropià de ea, tocmai precum, din cauza spinilor, nu se poate ridicà vioreaua. De aceea, cel puţin gândurile i le trimite. Nu-i pasă nici de prăpădirea lui în toiul chinurilor, numai ea să fie ferită de vestea cea rea.

În manuscris, (care nu e scris de mâna lui Balassa, ci de a grămăticului său, Emeric *Hartyáni*), cântecul acesta are următorul titlu caracteristic: *Carmen tenui nec pingui Minervae compositum.* Pe urmă, se află notele muzicale (după ediţia lui *Szilády*, păstrându-se ortografia originală a manuscrisului): *Az „Szavu nu lasze'n kaasza fata" oláh ének nótája* (după notele muzicale ale cântecului românesc, Savu nu lasă'n casă fata . . .).

Ceealaltă poezie a lui, de asemenea cu motivul scos din poezia poporală română, este cea de sub nr. XXXV (pe pp. 59–60 din ediţia lui Szilády).

În aceasta poetul arată că vechea lui iubire, care aproape se prefăcuse în cenuşă, s'a aprins din nou. Ar stinge văpăile, însă nu ştie cum. Suferă chinuri ca fiara rănită de moarte de o săgeată otrăvită. Cupido, care i-a înflăcărat acum iubirea, îi făgăduise dragoste statornică, însă nu şi-a împlinit făgăduiala. Roagă pe Cupido să nu-şi bată joc de el, să nu-l facă să se îndrăgostească decât dacă îi poate da şi pe aleasa inimei sale.

Titlul acestei poezii e dat cu text maghiar: Ezt akkor szerzette, hogy az ő felesége idegensége miatt az régi szeretőin kezdett szivében megindulni. *Arra az oláh nótára: az mint az eltévedt juhokat siratja volt az oláh lány.* (Acest cântec a fost compus atunci, când, din cauza răcelii soţiei sale, şi-a adus aminte de vechile-i iubite: *După melodia cântecului românesc: ciobăniţa română îşi plângeà oile rătăcite*).

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

III.

Iată o atingere a două literaturi, o legătură din secolul al XVI-lea a sufletului poetic român cu cel maghiar. Aceste două fapte, ce-i drept, deşi sânt neînsemnate, totuşi dau nişte puncte de reazim pentru cei ce se ocupă cu poezia poporală română. Urmează ca aceştia să stabilească şi să cerceteze textul acestor două cântece româneşti din secolul al XVI-lea, care — după cum este de presupus — au fost foarte cunoscute.

Punctul de plecare al acestor cercetări trebue să fie, firește, notiţa manuscrisului, care cuprinde poeziile lui Balassa şi pe care am reprodus-o fidel după ediţia critică a lui Szilády; în rândul al doilea, textul şi ritmul celor două poezii.

Spre uşurarea cercetărilor, am să scot la iveală raportarea lui Balassa la modelele lui, fiindcă astfel ni se prezintă nişte puncte de reazim şi pentru textul şi ritmul cântecelor originale româneşti, cari i-au servit lui Balassa de motiv.

Frazele poeziei curtenitoare de pe atunci au fost întrebuinţate de Balassa în textele sale aşa, precum, de exemplu, limbajul stereotip de jurnalistică modernă se întrebuinţează de ziarişti. Nu se schimbă decât arătarea locului şi timpului, câte un nume propriu şi articolul e gata. Imediat se vede, dacă vreun ziarist e la o gazetă zilnică, fiindcă stilul nu-i al lui, ci e şablonul obicinuit. Profesionistul însă îşi împodobeşte acest şablon cu însuşirile originalităţii sale, încât fiecare cetitor îi datorează recunoştinţă şi doar acribia filologică observă aici multe lucruri împrumutate. Astfel de lucruri se pot dovedi şi în domeniul poeziei. Cei ce nu au decât râvna şi dorinţa de scriitor, împrumută materialul verbal şi, neputând adăogà nimic din individualitatea lor proprie, de abia se deosebesc de simplul copist. Geniul transformă cele împrumutate în aşa fel, că par a fi ale lui, proprii. Aproape toate piesele lui Shakespeare se pot citì în istoriile romane, la Plutarch, la Marlow şi în cronicele lui Holinshed. Cu toate acestea, originalitatea şi strălucirea nemijlocită a geniului lui Shakespeare nu au fost puse niciodată la îndoială, ci au fost admirate întotdeauna. Cam aşa e şi legătura lui Balassa cu izvoarele din cari a împrumutat. Câteodată nu ia decât un singur rând, altădată strofe întregi; uneori, traduce poezii întregi, însă cu marele dar al geniului de a preface orice prin frumuseţea originalităţii şi personalităţii sale. Versurile trec prin

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

prizma specială a geniului, înainte de a le da cetitorilor spre distrare şi desfătare.

Întrebarea ce ni se impune privitor la raportul lui Balassa faţă de aceste două cântece româneşti, nu se poate lămuri cu toată preciziunea. La cântecul de supt nr. XXIX., citează şi versul dintâiu al celui românesc, însă cântecul lui Balassa începe printr'un vers, care e cu totul altul. Din aceasta s'ar puteà deduce că numai starea sufletească şi împrejurările sânt înrudite în cele două poezii. Nu-i cu neputinţă ca aceasta s'o admitem şi în ce priveşte al doilea cântec (pe cel de supt nr. XXXIV). La acesta din urmă, nu se citează versul de la început, ci se arată cuprinsul întreg: precum romînca îşi plânge oile rătăcite, tot aşa plânge şi poetul iubirile lui dispărute, şi anume pe a soţiei sale, Cristina Dobó, care s'a răcit faţă de dânsul şi pe a vechei sale iubite, Ana Losonczi, care a fost părăsită de el, nu de mult, iar acum înzadar îi mărturiseşte acesteia înflăcărarea reînnoitei lui iubiri. Dealtfel, editorul învăţat al poeziilor lu Balassa, Áron Szilády, face următoarea observare (în notele de pe pagina 287): „Titlul şi cuprinsul se lămuresc în mod reciproc. În ce priveşte cântecul românesc, sânt mulţi cari afirmă că unul din cântecele de preferinţă ale Românilor e şi în ziua de azi acela, în care fata îşi plânge oile (ori după altă variantă: caprele) pierdute. Sânt şi de cei ce afirmă că acest cântec s'a transcris şi pentru pian şi s'a publicat; mie însă nu mi-a fost cu putinţă a-l aflà cu toate cercetările întreprinse". Fireşte că pentru aceasta trebuià să cunoască temeinic poezia poporală veche a Românilor şi literatura specială.

Mai este o împrejurare de mare însemnătate, pe care trebue să o avem înaintea ochilor în cercetarea celor două cântece româneşti: *arătarea melodiei.* Termenul obicinuit al lui Balassa pentru aceasta este: după cutare şi cutare melodie (şi urmează versul de la început al cântecului respectiv ori, în ordine inversă, ca şi aci: la nr. XXIX: *Szavu nu lasze,* etc., după melodia acelui cântec. Rostul însemnării muzicii l-a arătat *Al. Eckhardt*[1]. Potrivit constatărilor lui Al. Eckhardt, arătarea melodiei la Balassa însemnează: 1. că modelul se poate cântà, 2. că strofa se compune din tot atâtea versuri, iară versul din tot atâtea silabe, ca şi în originalul luat ca model.

[1] Al. Eckhardt. *Balassa Bálint irodalmi mintái.* Budapest. Irodalomtört.

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

Aşa, de exemplu, poezia de la nr. VIII a lui Balassa se potriveşte întru toate cu un cântec (nr. I. 13, din Regnart în ediţia lui Eitner, nr. 24); numărul versurilor şi al silabelor e acelaşi şi astfel unitatea ritmică a celor două poezii e cu totul asemănătoare. Se deosebesc însă prin numărul strofelor, fiindcă poezia lui Balassa constă din mai multe strofe.

Prin urmare, la cercetarea celor două cântece româneşti, trebue neapărat să se observe numărul silabelor din strofele lui Balassa. Împărţirea şi numărul strofelor nu ne poate da decât o bază cu mult mai nesigură, fiindcă de multe ori atârnă numai de copist dacă poezia se împarte în strofe ori nu. Iar numărul strofelor nu-l păstrează nici măcar Balassa.

IV.

Ne mai poate interesă o întrebare în legătură cu acestea: în ce măsură a cunoscut Balassa limba română?

Ioan Rimay, rudă şi discipol al lui Balassa, poet însemnat şi el, a indicat, în urma legăturilor lui personale cu Balassa, că, în afară de limba lui maternă, Balassa a mai vorbit limbile: latină, italiană, germană, polonă, cehă şi turcească. Nu arată deci că Balassa a vorbit şi limba croată şi română, deşi avem de la dânsul trimiteri şi la cântece în aceste limbi.

Este cu putinţă ca Balassa să nu fi vorbit limba română, ci numai să o fi înţeles. Este însă mai probabil că vorbise tot atât de bine şi pe aceasta ca şi pe celelalte amintite de Rimay; Rimay n'a stăruit să pomenească şi limbile română şi croată, fiindcă acestea depăşeau sfera lui de interes. Pe de altă parte, avem şi motive de a crede că Rimay a uitat, în înşirarea limbilor vorbite de Balassa, să pomenească şi de cea română.

Balassa a petrecut un an întreg în Ardeal. În această vreme, firește, a trăit în mijlocul Maghiarilor, în societatea lor. A trebuit însă să se fi interesat şi de poporul român, de limba şi poezia lui. Timp mai îndelungat a petrecut în jurul Pasului Craiului, la Alba-Iulia şi la Mediaş. Pretutindeni i s'au ivit multe ocazii de a auzì vorbă românească şi de a-şi însuşì limba aceasta. Pe semne şi-o însuşise, doar erà tânăr, la vrâsta, în care o limbă streină şi-o poate însuşì într'un an chiar şi cel ce n'are talent deosebit pentru limbi şi nici un interes special pentru ele. Într'un an o limbă „se lipeşte“ chiar şi de un om mai puţin talentat.

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

In sufletul lui Balassa însă a trăit un interes viu. Nu numai că s'a lipit de el limba română, ci a şi studiat-o înadins, ca să vadă cum se desvălue sufletul român îndrăgostit, cum sânt cântecele de iubire la Români. Aveà nevoie de aceasta pentruca să întrebuinţeze şi aceste cântece la exprimarea uşoară şi impresionantă a propriei lui iubiri şi zbuciumări. Cu talentul lui pentru limbi, admirat şi de Rimay, a putut să înveţe româneşte într'un an.

A şi învăţat bine, aşa de bine, încât îşi aduceà aminte chiar şi după mai mulţi ani, nu de câte un cuvânt izolat, ci de câte un cântec întreg. Înaintea poeziei de supt no. XXXIV., cel ce a înjghebat manuscrisul observà: Pe cele ce urmează de aici încolo, le-a făcut Balassa pe de oparte cât timp a ţinut căsătoria lui, pe da alta după ce s'a divorţat de soţia lui (p. 286 din ediţia lui Szilády). Din aceasta rămâne de dovedit că acel cântec de subt no. XXXV., compus după motivul românesc, l'a scris ori în vremea cât a fost căsătorit, ori—şi aceasta e mai probabil — după divorţul său. Prin urmare, nu în timpul cât a stat în Ardeal, când a fost neînsurat, ci cu mult mai târziu. Balassa a stat în Ardeal la 1575—76, iar căsătoria lui — în timpul căreia, ori după care şi nici decum înainte de ea, a scris cântecul de supt no. XXXV, — n'a avut loc decât în prima zi a Crăciunului 1584, în cetatea din Sárospatak, prin urmare cu aproape zece ani după şederea lui în Ardeal. Data compunerii poeziei de supt no. XXXV, e şi mai târzie de cum ni-o arată manuscrisul, poate este după despărţirea sa, care a fost anunţată bisericeşte în 1588, deşi de un an şi jumătate el nu mai trăià împreună cu soţia sa.

Potrivit acestora, un lucru e absolut sigur: cântecul de supt no. XXXV, compus după un motiv românesc, nu s'a făcut în timpul cât a şezut în Ardeal (1575—76), ci mai mulţi ani după aceasta. Ar fi extrem de greu să-ţi aduci aminte de o poezie streină şi de particularităţile ei ritmice după mai mulţi ani, chiar după un deceniu atât de bine, încât să ţi-o poţi luà de model la compunerea unui cântec, dacă nu cunoşti precis poezia însăşi şi limba ei. Dimpotrivă, Balassa a trebuit să vorbească româneşte corect şi curgător în zilele şederii sale în Ardeal. Numai astfel se poate pricepe cum de i-a răsunat în urechi răspicat cântecul voios românesc învăţat în Ardeal, chiar după un deceniu de la

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50

plecarea lui de acolo. Căci e aproape sigur şi aceea, că părăsind odată Ardealul, nu i se ma ofereà nici un prilej de a auzì graiu viu românesc şi de a conversà româneşte.

Va trebuì deci să admitem că unele dintre cântecele populare române, fie prin melodia lor atrăgătoare sau prin frumuseţea conţinutului lor, erau cunoscute în cercurile aristocraţiei maghiare din Ardeal. Balassa, în timpul şederii sale în această provincie (1576), cu interesul său pentru exprimarea poetică a sentimentelor de dragoste, a fost atras de poezia poporului român, iar cu talentul său remarcabil pentru limbi, a învăţat româneşte atât de bine, încât după mai mult de zece ani s'a putut sluji de reminiscenţele sale de limbă românească[1].

G. Kristóf.

[1] Pe când se tipăreà acest articol a apărut o nouà ediţie, critică şi completă, a poeziilor lui Balassa. *(Balassa Bálint minden munkái.* Kiadta dr. Dézsi Lajos, Budapest. 1923).

Rândul de la început al cântecului românesc (XXIX) dl Dézsi îl citeşte: Savu, mă lasă'n casă fata. Fireşte că astfel s'ar schimbà înţelesul, nu însă şi ritmul, care rămâne acelaşi, cu două tacturi cu câte patru silabe şi care se numeşte în terminologia prozodiei maghiare *ősi nyolcas* (o. c. p. 694).

La poezia no XXXV, mai observă că la Cluj dna baronesă Kemény Árpád a auzit şi ea un astfel de cântec românesc. (p. 708).

Privitor la cunoştinţele de limba română ale lui Balassa mai arată faptul — de altfel cunoscut — că prin părţile de acolo umblau în timpul verii păstori români; e foarte cu putinţă că aceştia se abăteau pe la moşiile familiei B. şi că de la aceştia poetul va fi auzit graiu românesc încă din fragedă copilărie. E posibil. Stăruesc însă a crede că poezia poporală română a influenţat în mod conştient pe Balassa şi că cunoştinţele de limbă românească şi le-a însuşit în timpul cât a stat ca prizonier în Ardeal.

BDD-A14681 © 1922-1923 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:50